

DONATA OCHMANN* | UNIwersYTET Jagielloński, KRAKÓW

Konferencja *Historia języka i dialektologia w nowych kontekstach interpretacyjnych. In memoriam Miecisłai Karaś*, Kraków, 21–22 października 2017

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JP.98.1.17>

W dniach 21–22 października 2017 roku odbyła się w Krakowie konferencja naukowa poświęcona zagadnieniom historycznojęzykowym i dialektologicznym *Historia języka i dialektologia w nowych kontekstach interpretacyjnych*, zorganizowana przez Katedrę Historii Języka i Dialektologii Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w 40. rocznicę śmierci profesora Mieczysława Karasia – wybitnego językoznawcy, kierownika Katedry Języka Polskiego UJ i Zakładu Dialektologii Polskiej Instytutu Języka Polskiego PAN, rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W konferencji uczestniczyło 62 referentów z 14 krajowych ośrodków naukowych oraz 3 zagranicznych (Mińska, Grodna i Oksfordu). Najliczniej reprezentowany był Uniwersytet Jagielloński – Wydział Polonistyki oraz Wydział Filologiczny (w sumie 25 referatów), w dalszej kolejności zaś Instytut Języka Polskiego PAN w Krakowie (12), Uniwersytet Łódzki (5), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (5), Instytut Sławistyki PAN w Warszawie (2), Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski, Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, a także Koło Przewodników Tatrzańskich.

Konferencję otworzył prorektor UJ prof. Jacek Popiel. Witając zebranych, podkreślił wielopokoleniowość Uniwersytetu i uniwersyteckiego językoznawstwa. Gości powitała również dziekan Wydziału Polonistyki UJ prof. Renata Przybylska. Zwróciła uwagę, że prof. Mieczysław Karaś, patron konferencji, miał szczęście do uczniów, którzy dziś tworzą grono wybitnych językoznawców i dydaktyków, dzięki czemu duch Profesora ciągle jest na Uniwersytecie obecny.

Pierwsza sesja plenarna odbyła się w zabytkowej Librarii w Collegium Maius UJ, następnie licznie zgromadzeni uczestnicy obradowali w czterech sekcjach w Gołębniku – głównym budynku WP UJ. Dzięki sprawnej organizacji, będącej zasługą głównie dr Agaty Kwaśnickiej-Janowicz i dr. hab. Macieja Raka, intensywna wymiana myśli i doświadczeń przebiegała w spokojnej, przyjaznej atmosferze sprzyjającej naukowemu namysłowi nad problematyką konferencji.

Główna idea przyświecająca obradom nawiązywała do cechującej prof. M. Karasia – co podkreślano – otwartości na nowe obszary badawcze i metodologiczne, która stwarza możliwość podejmowania naukowych pytań w nowych kontekstach interpretacyjnych. Do tej myśli

* donata.ochmann@uj.edu.pl

odnosiła się w swoich wystąpieniach bezpośrednio lub pośrednio część referentów, analizując rozpoznane dawniej zagadnienia z innej, współczesnej perspektywy, sięgając po nowe metodologie badawcze, np. Joanna Okoniowa (*Interdyscyplinarność w analizie tekstów staropolskich (na podstawie dzieła Erazma Sykstusa O cieplicach we Śkle)*), Aleksander Zajda (*Analiza a synteza w rozwoju słownictwa polskiego*), R. Przybylska (*Przymyki w nazwach topograficznych*), Zbigniew Babik (*Tzw. kwerenda UN-owska – próba spojrzenia po sześćdziesięciu latach (z Mieczysławem Karasiem w tle)*), Ewa Młynarczyk (*Dawne nazwy stowarzyszeń w nowych kontekstach interpretacyjnych*), Jadwiga Kowalikowa (*Wiedza o dialektach z perspektywy celów i potrzeb edukacji*), Halina Kurek (*Słownictwo gwarowe w epoce globalizacji*), Janina Labocha (*Składnia gwarowa w badaniach językoznawczych*), Irena Jaros (*Jak współcześnie badać słowotwórstwo w gwarach?*), Stanisław Cygan (*Prasa lokalna jako źródło do badań dialektologicznych (na przykładzie kieleckich „Przemian”)*), Artur Czesak (*Gdzie jesteś, gwaro?*), Helena Grochola-Szczepanek (*Transkrypcja języka mieszkańców wsi w aplikacji ELAN*), Justyna Garczyńska (*Akustyczna baza danych gwar mazowieckich. Wokalizm*), Barbara Żebrowska (*„Góralskie” drinki – funkcje gwary podhalańskiej*), Donata Ochmann (*Fałszywe regionalizmy – leksyka regionalna na nowo odczytana*), A. Kwaśnicka-Janowicz i Patrycja Pałka (*Od struktur składniowych do dekompozycji semantycznej staropolskich terminów bartniczych*), Renata Bronikowska (*Semantyczne ograniczenia przymiotników występujących w konstrukcjach predykatywnych w dawnej polszczyźnie – na podstawie analizy korpusowej*).

Inną grupę podejmowanych w referatach zagadnień stanowi prezentacja wielonurtowego i bogatego dorobku naukowego prof. M. Karasia w kontekście jego znaczącego wpływu na rozwój różnych działów polonistycznego językoznawstwa (dialektologii, leksykografii, glotodydaktyki, ortofonii), np. Zofia Cygal-Krupa (*Profesor Mieczysław Karas jako współtwórca historii polskiej leksykografii siedemnastego wieku*), Maria Madejowa (*O Słowniku wymowy polskiej – po latach*), Władysław Miodunka (*Historia pewnego pomysłu prof. Karasia: 50 lat krakowskiej glotodydaktyki polonistycznej*), Halina Pelcowa (*Krakowska szkoła dialektologiczna a współczesne badania gwar*), Jerzy Reichan (*Profesor Mieczysław Karas jako dialektolog*), Józef Kaś (*Gwary orawskie w badaniach Profesora Mieczysława Karasia*), Krystyna Kowalik (*Gwara lasowska w pracach Profesora Mieczysława Karasia i w publikacjach 2. połowy XX i początku XXI wieku*), Barbara Grabka (*Metodologiczne założenia leksykografii gwarowej w ujęciu Mieczysława Karasia i współcześnie*), Krystyna Data (*O czym mówią prace napisane pod kierunkiem Profesora Mieczysława Karasia*).

Tematyka pozostałych wystąpień koncentrowała się wokół szczegółowych zagadnień dialektologicznych i historycznojęzykowych. Wśród tych pierwszych najliczniejsza była grupa referatów dotyczących polszczyzny kresowej, omawianej zarówno z perspektywy współczesnej – stanu zachowania elementów gwarowych (Tadeusz Lewaszkiewicz, *Kresowe ł, kresowe h dźwięczne, kresowe półmiękkie s, z, c, ʒ – mity i fakty*; Kazimierz Sikora, *Pozostałości polskiego dialektu północnokresowego na Łotwie (rekonesans)*), jak i historycznej (Katarzyna Sicińska, *Z historii i metodologii badań nad polszczyzną południowokresową XVII i XVIII wieku*; Katarzyna Konczewska, *Metryki parafii usnarskiej jako źródło do badań obrazu onomastycznego dawnego powiatu grodzieńskiego*), a także jako punkt wyjścia rozważań teoretycznych

(Jan Fellerer, *Gwara mieszana: Próba sprecyzowania pojęcia na podstawie cech składniowych polszczyzny południowokresowej Lwowa sprzed 1939 roku*).

Poza tym wiele uwagi poświęcono leksyce gwarowej. Przedmiotem szczegółowych rozważań były m.in. zapożyczenia (Anna Oczko, *Rumuńskie elementy leksykalne w dialekcie małopolskim na przykładzie gwary orawskiej*), słownictwo prawnicze (M. Rak, *Niepile ręce i inne przykłady ludowego słownictwa prawniczego*), toponimy podhalańskie (Agnieszka Jurczyńska-Kłosok, *Ile gwary w toponimach? Analiza współcześnie tworzonych tatrzańskich nazw własnych*) czy przezwiska, etnonimy itp. (Anna Tyrpa, *Giaury, goje, gadzie i gorole – my i reszta świata*). Kilka wystąpień dotyczyło motywacji leksyki, zwłaszcza zatartej czy zmieniającej się (Lidia Przymuszała, *Motywacja gwarowych nazw zup (na przykładzie materiału śląskiego)*; Liubou Padporynawa, *Zmiany semantyki morfemów rdzeniowych a spowodowane nimi zmiany motywacji zachodniosłowiańskich fitonimów gwarowych*; Beata Ziajka, *Znaczenie źródeł leksykograficznych dla przeprowadzanych współcześnie wywiadów dialektologicznych*).

Pojedyncze referaty dotyczyły zagadnień gramatycznych (Justyna Kobus, *Mianownik liczby mnogiej typu bracio, wujcio, muzykańcio w materiałach do Atlasu języka i kultury ludowej Wielkopolski*) oraz paremiografii (Emil Popławski, *Ślužba w gospodarstwie na wsi jako temat przysłów kalendarzowych*).

W ogólniejszy nurt wpisywały się wystąpienia poświęcone badaniu współczesnego funkcjonowania gwar (Krzysztof Kołatka, *Gwara ludowa jako komponent tożsamości regionalnej mieszkańców Krajny*; Anna Piechnik, *Stopień znajomości niektórych gwarowych ekspresywności osobowych przez młodych mieszkańców wsi*) i ich wciąż skromnej dokumentacji (Jerzy Sierociuk, *Stan udokumentowania dialektu wielkopolskiego*).

W zakresie zagadnień historycznojęzykowych również przeważały dociekania na temat leksyki. Były to zarówno analizy dotyczące większych zbiorów, np. słownictwa geograficznego (Dorota Adamiec, *Słownictwo geograficzne w polskich podręcznikach geografii w XVIII wieku*), określeń męczyzn (Sylvia Pręczyk-Kisielak, *Określenia męczyzn w historii języka polskiego*), wyrazów nowych (Magdalena Wismont, *„O dzisiejszej polszczyźnie” – z perspektywy. Słownictwo „nowe” dla Profesora Mieczysława Karasia współcześnie, czyli co się stało ze słowami w ciągu 45 lat*), jak i pojedynczych jednostek (Joanna Duska, *O figach podawanych Krystusowi w Rozmyśleniu przemyskim*), a także związków wyrazowych – jako źródła frazeologii i języka artystycznego (Władysław Śliwiński, *Poetyckie konstrukcje nominalne XVII wieku w tradycji polskiego wiersza*; Krzysztof Waśkowski, *Dylematy badawcze w analizie staropolskich zestawień leksykalnych*).

Poszczególne historyczne teksty stały się punktem wyjścia rozważań na temat kontaktów językowych i procesów adaptacyjnych (Rafał Zarębski, *Polszczyzna w XVII-wiecznym pamiętniku F.P. Dalairaca pt. Les anecdotes de Pologne ou memoires secrets du regne de Jeans Sobieski III du nom*), początków polskiego języka urzędowego (Beata Kaczmarczyk, *Pozycja języka polskiego w Metryce Koronnej za panowania Zygmunta Augusta*), kształtowania się nazwiska polskiego (Zofia Kubiszyn-Mędrala, *Nazewnictwo osobowe w Księdze sądowej państwa żywieckiego 1681–1773*), oralności i piśmienności (Błażej Osowski, *Pismo zanurzone w słowie. Przejawy dwóch typów kultury komunikacji w wielkopolskich inwentarzach z 2. połowy XVIII wieku*), zmian systemu fleksyjnego i etykiety językowej (Agnieszka Sieradzka-Mruk,

Kategoria superlatywu w dawnych i współczesnych tekstach nabożeństwa drogi krzyżowej) oraz aksjologii (Beata Raszevska-Żurek, O próbach odtworzenia dawnego pojmowania wartości na przykładzie OBYCZAJU w czasach staro- i średniopolskich).

Przedmiotem omówienia były ponadto problemy zróżnicowania edytorskiego źródeł i metodologii w opracowaniu syntezy XV-wiecznej polszczyzny (Maria Trawińska, *Język polski XV wieku. Kwestie źródłowe i metodyczne*), a także wpływu techniki drukarskiej na grafie (Marek Osiewicz, *Techniczne uwarunkowania wariantywności fonetycznej poświadczonej w polskich drukach XVI-wiecznych (na przykładzie obocznych form leksemu miesce)*).

Poza tym kilka wystąpień dotyczyło zagadnień leksykograficznych, w tym m.in. układu tematycznego słowników odzwierciedlającego światopogląd (Barbara Batko-Tokarz, *Jakie znaczenie ma kolejność i układ pól w słownikach tematycznych (ze szczególnym uwzględnieniem słowników historycznych i gwarowych)*) oraz odczytania i analizy polskiej leksyki z XV-wiecznego rękopiśmiennego zbioru polsko-łacińskiego (Mariusz Frodyma, *Polsko-łaciński słowniczek z około 1450 r. (z rękopisu BJ 2455)*). Jeden referat poświęcono kategoriom słowotwórczym czasownika (Izabela Ejsmunt-Wieczorek, *Werbalna kategoria kreatywna a aspekt i rezultat czynności*).

Spotkanie naukowe stało się także okazją do wspomnienia osoby Mieczysława Karasia, zwłaszcza podczas pierwszej sesji plenarnej, którą rozpoczął jego uczeń i następca prof. Bogusław Dunaj wystąpieniem *Profesor Mieczysław Karas – nauczyciel, przełożony, człowiek*. W sesji tej uczestniczyła również rodzina Profesora (o ojcu opowiadali Marta Barańska i Wojciech Karas) oraz uczniowie z pierwszego seminarium magisterskiego doc. M. Karasia, a także współpracownicy i kontynuatorzy jego naukowych inicjatyw (m.in. J. Okoniowa, Z. Cygal-Krupa, M. Madejowa, B. Dunaj, A. Zajda, J. Reichan, W. Miodunka). Profesora M. Karasia wspomniano przede wszystkim jako człowieka oddanego nauce, niezwykle pracowitego, podejmującego różnorodne inicjatywy naukowe i inspirującego młodzież do naukowego rozwoju, a przy tym odpowiedzialnego za młodych pracowników i służącego im pomocą, choć surowego i wymagającego. Podczas całej konferencji nie zabrakło również osobistych wzruszających wspomnień i barwnych anegdot – dzielili się nimi wszyscy, którzy mieli okazję bliższego spotkania z Profesorem (m.in. M. Madejowa, J. Kowalikowa, Z. Bąk, K. Ożóg, J. Kąś).

Przed rozpoczęciem obrad drugiego dnia konferencji uczestnicy mogli wziąć udział w mszy za Annę i Mieczysława Karasiów w akademickiej kolegiacie św. Anny oraz złożyć kwiaty na grobie Profesora wraz z delegacją Koła Naukowego Językoznawców Studentów UJ im. M. Karasia.